

ПРАВО

ІСТОРІЯ ДІЯВАНЬ ТА ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

**ІХ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

“НАУКА ТА ОСВІТА – ’2006”

23-31 січня 2006 року

**Том 5
Право**

Дніпропетровськ
Наука і освіта
2006

Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції “Наука та освіта – ‘2006”. Том 5. Право. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. - 84 с.

ISBN 966-7191-99-0

У збірнику містяться матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції “Наука та освіта – ‘2006” з секції “право” як вищих навчальних закладах, так і у закладах загальної освіти.

Для студентів, аспірантів та викладачів вузів.

ISBN 966-7191-99-0

© Колектив авторів, 2006
© Наука і освіта, 2006

ПРАВО

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Лаврик Г.В.

*Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
(Україна)***МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СВОБОДИ
СОВІСТІ ВІРОСПОВІДАННЯ, ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ**

Релігія і право, їх більш-менш тісний зв'язок з іншими підсистемами засвідчує наявність постійної закономірності віковичної проблеми людської активності. Своє достатнє місце для обговорення вона віднайшла у працях філософів, соціологів, релігієзнавців, а також правознавців. “Призначенням релігії, підкреслюється в одному з правознавчих досліджень, – є вироблення “сенсів”, які дозволяють людині так чи інакше освоїтися і визначити своє місце в тому світі, в якому вона живе” [1, с.113]. Подібного роду міркування не додає впевненості у незворотності процесу секуляризації права – позбавленні його зв'язку із священним. Обмежуючись світським правом у західній традиції, ряд учених поспішає заявити, що вона залишає поза увагою релігійні системи права, головню ісламське, іудейське, індуське та канонічне, якими б важливими вони не були. Принагідною тут виявляється теза про те, що релігійна віра глибоко вплинула на західне право, але саме це право стосується не релігійних вірувань і обов'язків, а того, як має бути організоване суспільство і як люди мають ставитися один до одного незалежно від їхнього віросповідання” [2, с.19].

Стойке збереження релігійним напрямом людської діяльності своєї активності та самостійності сприяє виявленню тих ідей, котрі дозволяли б говорити про “спільне духовне коріння релігії і права, їх взаєморозташування в екзистенціальному просторі” [3, с.10], тим самим забезпечуючи гранично загальний, тобто власне філософський рівень теоретичного і практичного співробітництва релігієзнавства і правознавства. Залежно від існуючої комбінації подібних елементів у структурі цих дисциплін, перш за все теорії релігії і теорії права, соціології релігії і соціології права, психології релігії й юридичної психології тощо виявляють себе теоретичний, соціологічний і психологічний та інші рівні означеної міждисциплінарної взаємодії. Кожен з них несе на собі цілком визначене методологічне навантаження: припускає не просто запозичення в “стикових” суміжних наук готових знань і їхнє використання у здійснених юридичних дослідженнях, а й творче вдосконалення і поглиблення специфічного

юридичного пізнання з урахуванням пізнавального досвіду і досягнень інших наук, усієї системи наукового пізнання в цілому.

У зв'язку з цим слід звернути увагу на юридичну антропологію (антропологію права). Нині, коли в усіх "відсіках" соціально-гуманітарних знань чітко намітився процес антропологізації, вона як ніколи, швидко конкретизується і розгортається у цілісну юридичну теорію (юридичну науку), до предметної галузі якої потрапляють "правові системи і в цілому весь комплекс правових явищ ..., ця правова багатоманітність і багатство людства (і створюючих його етнічних груп, народів, націй) у його становленні і розвитку, в його реальному соціально-історичному бутті [4, с. 1]. Одним із найістотніших проявів життя людей від найдавніших часів до сьогодення є саме теорія і практика концепції права на свободу думки, совісті й релігії. Ніколи повністю не перекладена на мову східного християнства [5] ця концепція має глибоке релігійне обґрунтування в християнстві, з одного боку, і світське, розвинуте ліберально-персоналістськими доктринами – з другого.

Відповідно до оглядів і коментарів ст. 18 Загальної декларації прав людини, ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, ст. 9 Конвенції з прав людини та основних свобод, а також Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігії або переконань і їхніх глумачень [6], для законодавчого відтворення "свободи світогляду і віросповідання" важливою стає вільна можливість "мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором... відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання", що включає "...свободу односторонньо чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, відправляти релігійні культу..." [7, с. 71], тобто "свобода совісті і віросповідання". Звідси наявна у кожному з формулювань розглядуваного права свобода віросповідання постає як можливість людини приймати, змінювати, сповідувати будь-яку віру, а також утримуватися від тих дій, які несумісні з нею.

Прагнення до створення діяльнісно-творчої особистості, причетної до збереження за юридичними явищами і безпосередньо пов'язаними з ними феноменами динамічних властивостей, не шкодить екзистенціальному підходові як одному з центральних завдань на шляху співставлення діалектичних стадій існування релігії і права: позитивної, природної, культурної, цивілізаційної. Річ у тім, що у різних "духовних" ситуаціях, як справедливо наголошує Ю.В.Тихонравов, співвідношення релігії і права в їх конкретному впливові на долю індивіда і суспільства є різними. "Право може існувати як суто релігійна настанова, зведена до волі вищих сил і покликана закріплювати релігійні цінності могутністю державного апарату. Релігія може існувати як суто правова настанова, що охороняється і регламентується владою як знаряддя державної політики, засіб зміцнення правопорядку і сприяння добробуту і прогресу країни" [8, с. 10]. Виходить, що релігія і право об'єктивно перебувають у

складному співвідношенні, нерідко у зіткненні, і жодна із цих регулятивних систем не здатна сама по собі сприяти обґрунтуванню претензій дослідників на універсальність, абсолютність.

Релігія і право можуть успішно вивчатися і враховуватися в процесі практики законотворення і застосування” [9] лише в контексті взаємних зумовленостей між ними, серед яких релігійні відносини, хоч і зберігають своє базисне значення, проте і самі підпадають під вплив права, правового регулювання. Усвідомлення природи, змісту і сутності реально існуючих релігійних відносин, що за даних соціально-політичних умов можуть бути за допомогою юридичних норм і всіх інших юридичних засобів нормативно врегульовані, впорядковані, захищені і спрямовані у своєму розвитку на потреби кожного з учасників (сторін), дозволяє не тільки сприйняти ці суспільні відносини як предмет правового регулювання [10, с.62], а й дістати більш повне уявлення про специфічне за своїми ознаками та властивостями регулювання суспільних відносин за допомогою права. Це завдання розв’язується за допомогою системного підходу та тих пізнавальних процедур і методів, які його обслуговують – структурного, функціонального тощо. Саме завдяки реалізації цього підходу – коли єдиний безперервний процес розвитку правової регулятивної системи розчленовується на ряд відмінних станів – відкриваються можливості для виявлення таких закономірностей “права” (точніше – того явища, котре відображається поняттям право), які були раніше невідомими радянській юридичній науці і практиці, зокрема курсу історії і теорії держави і права СРСР, або тлумачилися лише з позиції класових інтересів, а точніше догм марксистсько-ленінської філософії, діалектичного та історичного матеріалізму, державної ідеології. Так, наприклад, синергетика виступала як міждисциплінарний, однаковою мірою доступний філософам, психологам, біологам, історикам та іншим ученим, рух задовго до здобуття нею характеристики “доволі сумної теорії”, тобто такої, що “цілковито розвінчує всі залишки ілюзій про можливість “земного раю”, “царства божого” чи “комуністичного благоденства” з абсолютним порядком, чесотним людством і загальним безхмарним щастям” [11, с.15].

Загалом не існує закономірностей, які визначають розвиток природних і соціальних явищ незалежно від поглядів і переконань людей, їхніх зусиль, докладених у цьому напрямку. Неминучим для останнього є свідоме і несвідоме постійне прагнення до усталеної рівноваги, що порушується в процесі впливу різних чинників (флуктуації) або в момент досягнення цим процесом критичної позначки – пункту тієї чи іншої біфуркації (від лат. bifurcus – роздвоєння – набуття нових рис динамічної системи при малих змінах її параметрів). Бельгійський дослідник російського походження І.Р. Пригожин, котрий одним із перших висловив думку про принципову ненадійність прогнозів-експрополяцій від минулого чи наявного, справедливо наголошував, що “біфуркації слугують одночасно показником нестабільності і показником життєвості будь-якого

розглядуваного суспільства. Вони виражають також прагнення до більш справедливого суспільства"[12, с.4-5].

Здійснення процесів демократичної трансформації суспільства, ефективна реалізація політично продекларованих і конституційно закріплених цілей правового розвитку незалежної України стають неможливими без обмеження державної влади за рахунок культурного рівня народу, правосвідомості, які формують стійкі уявлення про сутність і призначення держави, про межі припустимого втручання держави в життя громадян. Саме тому представники різноманітних шкіл і концепцій соціологічного напрямку в юриспруденції (інструменталізм, функціоналізм, інституціоналізм, реалізм та інші) черпали і будуть черпати з історії політико-правової, філософської думки судження й аргументи для обґрунтування активно-творчої ролі юридичної форми регулювання суспільних відносин, визначення змісту й усвідомлення міри залежності права не тільки від класових інтересів, але й фундаментальних потреб та інтересів інших спільнот людей і окремих індивідів. Зосереджуючи свою увагу на радянській владі, більшовицькій ідеології як цілісній реальності в її узагальнених і сутнісних характеристиках, вони наполягають на відчутному, обов'язково зримому нехтуванні з боку цієї влади і цієї ідеології досвідом світових демократій, прогресивного законотворення, формування правової культури. "Держава – знаряддя диктатури; право – зібрання норм, що виражають волю панівного класу; буржуазні демократії, парламентські республіки – то політичне ошуканство; конституційний суд, інститут присяжних – демократична фікція – таке коло державно-правничих засад у теоретичному арсеналі більшовизму, їх увінчував радикальний висновок: диктатура пролетаріату – це насилля не скуте жодними законами" [13, с.269, 271].

У сучасних умовах розвинутої на певному рівні масової свідомості і вітчизняного суспільствознавства подібне зображення колишнього державно-організованого суспільства завжди сприяє більшій підготовленості до сприйняття рішень, які надають справжньої активності на шляху прагнення до практичної реалізації особистістю права на свободу віросповідання, обумовлюють важливість і необхідність дотримання принципу світоглядного та релігійного плюралізму, викорінення будь-яких проявів дискримінації на релігійному ґрунті задля досягнення внутрішньої стабільності, гармонії і злагоди у суспільстві, повноцінної інтеграції у міжнародну спільноту.

Література:

1. Общая теория права и государства. Учебник / Под ред. В.В. Лазарева. – 2-е издание, перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1996.
2. Оноре Т. Про право. Короткий вступ. – К: Вид-во "Сфера", 1997.
3. Тихонравов Ю.В. Судебное религиоведение. – М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1998. – 272.

4. Нерсисянц В.С. Юридическая антропология как наука и учебная дисциплина // Рулан Н. Юридическая антропология. Учебник для вузов // Пер. с франц. Ответственный редактор – академик РАН, доктор юридических наук, профессор В.С. Нерсисянц. – М.: Издательство НОРМА, 1999. – С. 1.

5. Див.: Рабинович С. Права людини “першого покоління” і канонічні джерела християнства // Право України. – 2001. – № 3. – С. 50-53; Остапенко Л. Права людини у Біблії // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Ташій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2005. – Т.ІІ. Права людини у контексті поліцейської діяльності. – С. 824-826.

6. Див.: Крішнасвами А. Дослідження фактів дискримінації у сфері релігійних прав і звичаїв. (Фрагменти звіту Спеціального Доповідача Підкомісії ООН у справах запобігання дискримінації й захисту меншин) // Релігійна свобода і права людини: Правничі аспекти: У 2 т. Т. 2 / М. Мартинович (упоряд., ред.); Львівська Богословська Академія. Інститут релігії та суспільства. – Львів: Монастир Монахів Студитського Уставу, Видавничий відділ “Свічадо”, 2001. – С. 208-287.

7. Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації” // Правові основи свободи совісті і релігії та релігійних організацій: Міжнародні та українські правові документи (витяги) / Урядник, автор передмови і приміток Бабій М.Ю. – Київ, 2002. – С. 71.

8. Тихонравов Ю.В. Судебное религиоведение. – М.: ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1998.

9. Релігія і право: коментар законодавства України / Авт. ком. канд. юрид. наук. О.Д. Форостюк / МВС України, Луган. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. – С. 45.

10. Сильченко Н.В. Проблемы предмета правового регулирования // Государство и право. – 2004. – № 12. – С. 61-67.

11. Бачинин В.А. Синергетическая методология и социология права // Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века: Материалы международной научной конференции. 18 мая 2001 г. Санкт-Петербург. – Вып. 12. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского философского общества, 2001. – С. 15-20.

12. Пригожин И.Р. Кость еще не брошена. Послание будущим поколениям: [Прил. физ. наук к изучению осмысления развития цивилизаций: Ст. ученого из Бельгии: Пер. с англ.] // Наука и жизнь. – 2002. – № 11. – С. 4-9.

13. Саух П.Ю., Магеря О.П., Пилявець Л.Б., Чуприна В.В., Басишина Л.І. Стеблина О.М. Православ'я: український вимір. Навчальний посібник. – Київ: Кондор, 2004.

ЗМІСТ

ПРАВО

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

- Лаврик Г.В.** Методологічні засади правового регулювання свободи совісті віросповідання, діяльності релігійних об'єднань 3

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

- Александров А.А.** Основания для защиты прав субъектов хозяйствования от незаконного вмешательства органов государственной власти 8
- Грачев К.В.** Правовая природа отношений несостоятельности (банкротства) - некоторые аспекты 10
- Павлюченко Ю.М.** Щодо ознак діяльності з реалізації арештованого майна як різновиду господарської діяльності 14
- Валитов С.С.** Правовое регулирование прекращения злоупотреблений монопольным положением субъектами хозяйствования 16

КРИМІНАЛІСТИКА ТА СУДОВА МЕДИЦИНА

- Сыздыков Т.Т.** Криминологическая характеристика личности преступников-военнослужащих 19

ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ТА БАНКІВСЬКЕ ПРАВО

- Островерх М.О.** Підприємницьке право і його місце в системі права 22

АДМІНІСТРАТИВНЕ І ФІНАНСОВЕ ПРАВО

- Дубенко О.М.** Поняття доказу за Кодексом про адміністративне судочинство 24
- Філіпенко Т.В.** Міжнародний досвід застосування валютних обмежень 26
- Сидоренко Т.В.** Становление специализированных административных судов в Республике Казахстан 28

ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Емельянов В.М. К вопросу исследования об авторском праве	31
--	----

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО
СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лебедєва О.С. Міжнародні стандарти побудови пенсійних систем	34
--	----

КАРНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

Гуданова З.Н., Исаев Н.А. Гендерный подход к женской преступности, культурально-криминологический аспект	38
Исаев Н.А. Проблемы криминального сексуального насилия	41
Исаев А.А. Кулибаев Т.А. Категории криминалистической науки и проблемы оптимизации процесса расследования преступлений	43
Коллер Ю.С. Проблема негативного влияния мошенничества в современном обществе	45
Лунык М.О. Детермінанти статевого насильства	47
Ніколенко І.С. Підготовка майбутніх правоохоронців до міжнародної кооперації в боротьбі зі злочинністю	50
Заркенова П.С. Прокурорский надзор за соблюдением законности на всех стадиях уголовного судопроизводства	51

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО

Макаренко А.Ю. Правовой режим земель предоставленных для разработки недр	55
Уркевич В.Ю. Правові питання повернення земельних ділянок при припиненні членства в сільськогосподарських підприємствах	59

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Анненкова В.Г. Конституционно-правовые проблемы обеспечения равенства субъектов Российской Федерации	62
Касинюк Л.А., Бредун І.В. Конституція України і її роль у формуванні правової держави	66
Панферова А.А. Проблемы разграничения компетенции между Российской Федерацией и её субъектами	68

ЦИВИЛЬНЕ ПРАВО

Афанасьев П.В. Патронат 72
Алибекова Ф.Я. Договор в имуществе супругов 75
Чимов З.В. 2004 год стал новой эпохой в государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним 77